

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАСОБІВ НАРОДНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті автор показує місце та роль фізичного виховання у житті українського народу, а саме у кожній сфері людської діяльності. На основі наукових джерел і власного дослідницького матеріалу автор розкриває підхід до класифікації засобів народного фізичного виховання.

Аннотация. В статье автор показывает место и роль физического воспитания в жизни украинского народа, а именно в каждой сфере человеческой деятельности. На основе научных источников и собственного исследовательского материала автор раскрывает подход к классификации средств народного физического воспитания.

Annotation. In the article the author specifies the place and role of physical training in the life of Ukrainian nation, in every sphere of human activity in particular. Using scientific sources and his own research material, the author presents a classification of the means of the national physical training.

Кожна культура є своєрідним організмом, який має унікальну духовну основу, характеризується неповторністю й безперервним процесом розвитку. Вона настільки багатогранна і всеохоплююча, що дослідження її розвитку та змісту потребують ознайомлення з досить великою кількістю різних і часто далеких одна від одної наукових дисциплін.

Як стверджує чимало дослідників, важливим компонентом цілісної народної культури, від найдавніших часів і до сьогодні, є народна фізична культура, яка охоплює всю сукупність досягнень у створенні та раціональному використанні спеціальних засобів, методів і природних умов з метою цілеспрямованого фізичного удосконалення людини.

Кожний народ, залежно від соціально-економічних умов свого розвитку, психологічного складу, світогляду, а також географічного місцезнаходження, протягом тривалого історичного часу творив самобутні види фізичних вправ, рухливих ігор, забав, розваг, удосконалював способи їх використання, які потім й увійшли до складу своєрідних систем народної фізичної культури.

На жаль, проблематиці дослідження історичних, теоретико-методичних, педагогічних, філософських і культурологічних аспектів української народної фізичної культури, особливо в радянський період, приділялося вельми мало уваги. Такий стан вітчизняної науки суттєво збіднює ефективність її розвитку, не сприяє формуванню національної – за змістом системи фізичного виховання в Україні.

Останнім часом нарешті з'явилися наукові праці, в яких висвітлюються традиції й особливості української народної фізичної культури, наприклад в наукових дослідженнях Є. Приступи, В. Пилата, А. Цьось, а також активно провадяться дослідження давніх національних засобів фізичного виховання.

Аналіз дослідницьких праць ряду авторів, де з'ясовуються проблеми широкого застосування народних засобів фізичної культури, свідчать про те, що в основу їх впорядкування та системного згрупування покладено різноманітні критерії й ознаки. Системи одних класифікацій розглядають засоби народної культури з погляду їхнього місця та ролі в житті народу, так як це зробили Т. Бекбатчеев, Ж. Тулегенов, А. Гаєєв, інші – з погляду їх використання у навчально-виховному процесі, як досліджують Б. Мотукеев, С. А. Аслаханов. Серед українських вчених спробу класифікації та систематизації засобів народної фізичної культури зробив професор С. Килимник. У своїй п'ятитомній монографії "Український рік в народних звичаях в історичному освітленні" він зібрав й описав багатющий етнографічний матеріал. Усі "засоби фізкультурного розвитку тіла людини", виходячи з того, що у літописах вони подаються як "грища", етнограф об'єднав поняттям

“гри”. Ці засоби він поділив на чотири великі групи “грищ”: весняні, літні, осінні й зимові, а кожна із груп – на підгрупи: хлоп’ячі, дівочі й дитячі.

У третьому томі названої праці зазначено: “Старі історичні джерела подають такі основні ігри наших пращурів: біг, стрибки ввєрх, через вогонь, через воду тощо; метання списів (копій), стрільба з лука, кулачні бої, гра в боротьбу родів, гра у війну – прикладні бої та багато інших – це у хлопців. У дівчат проводилися численні ігри, пов’язані з культом, з гаданням-ворожінням, з чаруванням, з мріями про майбутнє одруження, про щасливе подружнє життя та інші. Головна гра – це хороводи великодні та зеленосвятські, пов’язані з ритуалами плетіння та пускання вінків на воду, гра в “Фортуну”, “Лялю”, в “Тополю”, “Морену”, “Кострубу” та ін. Хлоп’ячі ігри були досить бурхливі, дівочі – спокійні” [3, 134].

З наведеної цитати наукової праці професора С. Килимника можна дійти висновку, що на відмінності між іграми, фізичними вправами і різновидами боротьби увага дослідника не акцентується, а отже, така класифікація не може охарактеризувати засоби народної фізичної культури з погляду теорії фізичної культури. Незважаючи, на наш погляд, на цей недолік, проведене С. Килимником дослідження засобів народного фізичного виховання є надзвичайно цінним. Воно висвітлює місце та роль фізичної культури в житті українського народу. Ґрунтовніших наукових праць з питань засобів української народної фізичної культури нам знайти не вдалося. І хоча в різних етнографічних розвідках описано засоби народного фізичного виховання, проте до уваги не взято всю палітру їхньої різноманітності, а самі вони розглядаються за якоюсь однією ознакою, що не завжди характеризує ці засоби з погляду теорії фізичної культури.

Тим часом В. Пропп зазначає: для того, щоб класифікація була більш докладною, вона повинна бути багаторівневою, кожен рівень якої визначався б за тією чи іншою ознакою [1, 34].

Метою даної статті є визначення й характеристика тих засобів збереження та зміцнення здоров’я, які можна зарахувати до української народної фізичної культури. Метою класифікації є показ місця і ролі народних засобів збереження та зміцнення здоров’я у житті українського народу та їх характеристика.

Розглядаючи українську народну фізичну культуру як багатофункціональну галузь суспільної діяльності, за основу класифікації засобів народної фізичної культури слід взяти саме багаторівневність, а як головний критерій такої класифікації – специфічну рухову активність, спрямовану на вирішення завдань фізичного виховання. Окрім того, необхідно запровадити визначення наукових понять, які б докладніше пояснили специфіку рухової активності.

Щоб показати місце і роль засобів основ збереження та зміцнення здоров’я в житті народу, необхідно врахувати всю поліфункціональну структуру народної фізичної культури. Аналіз літературних джерел і власного дослідницького матеріалу засвідчує, що головними сферами функціонування народної фізичної культури є побут, свята, трудова діяльність тощо. З метою висвітлення згаданої поліфункціональної структури проаналізуємо суспільне життя українців у свята та в будні.

Усі свята українського народу можна умовно поділити на релігійно-культові та побутові. До релігійно-культових належать свята, пов’язані з уявленням людини про оточуючий світ, про взаємозв’язки між його складовими, про місце людини в цьому світі. В дохристиянський період у наших предків була політеїстична модель пізнання про Всесвіт, політеїстична віра та відповідні їй ритуальні обряди. Іншу модель знання про Всесвіт і віру – монотеїстичну – впровадило християнство.

Свята й будні включали в себе різноманітні засоби, методи й форми української народної фізичної культури. Щоб якось систематизувати давні засоби народної фізичної культури, їх доцільно розглядати за приналежністю до певного виду діяльності, який має свої особливості.

Як стверджують фахівці (Є. Приступа, А. Цьось), серед українців найпоширенішими були ігри та забави (тут і далі йдеться про рухливі гри та забави, тобто ті, що спрямовані

на вирішення завдань фізичного виховання). Однак у сучасній науковій літературі чіткого визначення понять, яке б висвітлювало їх суть і особливості, знайти не вдалося. У “Словнику української мови” поняття “гра” пояснюється як дія за значенням “гратися”, яка, у свою чергу, означає – проводити час, забавляючись, розважаючись. Отже, з пояснень словника випливає, що такі поняття, як “гра”, “забава”, “розвага”, можна вважати синонімами. Звернувшись до матеріалів цілої низки словників (“Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.”, “Словарь древнерусского языка (XI— XIV вв”).), можна перекоонатися, що суттєвої відмінності між визначенням даних понять не існує. Оскільки визначення понять в цих словниках формулювалися на основі їх розуміння в тогочасних літературних джерелах, можна припустити, що вони у всезагальному розумінні людьми тих часів дещо перекривали одне одного.

Однак на початку ХХ ст. Т. Франко у своїй праці “Історія й теорія руханки” зробив спробу роз’єднати поняття “гра” і “забава”. На його думку: “Різниця між забавами та іграми є та, що останні трудніші і у забаві не виграє ніхто” [6, 200]. Отже, гру від забави відрізняє змагальний чинник гри. Таку ж відмінність можна спостерігати між іграми і забавами у праці О. Суховерської “Рухливі забави й ігри” [5, 120].

Щоб краще відрізнити поняття “гра”, “забава”, “розвага”, доцільно звернутися до “Етимологічного словника української мови”. Так, слово “грати” споріднене із старослов’янськими “играти” [2, 632].

Водночас слово “бавити”, від якого походить “забава”, споріднене із старослов’янським “обавити” – замовляти, заклипати, праслов’янським говорити, розповідати, індоєвропейським – говорити, і пояснюється як “розважати”, “затримувати”.

Аналіз тлумачень у словниках і досвіду фахівців у сфері фізичного виховання початку ХХ ст. наводить на думку, що поняття “гра”, “забава”, “розвага” слід чітко розрізняти, а тому необхідно дати визначення кожному з цих понять. На нашу думку:

гра – це специфічна рухова діяльність за встановленими правилами, спрямована на досягнення перемоги;

забава – це специфічна рухова діяльність за встановленим порядком дій, спрямована на задоволення природної потреби людини в руховій активності;

розвага – це специфічна рухова діяльність, яка не обмежується встановленими правилами чи порядком дій і спрямована на задоволення потреби людини потішитися, розвеселитися.

Приклади ігор, забав і розваг, які побутували в житті українського народу, можна знайти у збірниках, які видавалися в різні роки протягом ХХ ст., – це наукові праці С. Титаренко О. Суховерської, П. Яланського, Г. Довженок, Г. Воробей, В. Пепа, А. Цьось та ін., а також у працях етнографів і фольклористів М. Маркевич, П. Чубинського, С. Ісаєвич, О. Воропая, С. Килимника, В. Скуратівського, М. Крищука та ін.

Українські народні ігри, забави й розваги настільки різноманітні, що важко в одній класифікації показати всі особливості кожної з них. Тому й не дивно, що різні дослідники класифікують і систематизують їх за різними ознаками. Так, Г. Довженок систематизує ігри, забави та розваги за використанням в них певного оснащення (з предметами і без них) і за періодом їх проведення – весняні, літні, осінні [2, 67], А. Цьось – за спрямованістю їх впливу на розвиток фізичних якостей [5, 145]. Однак такий підхід до систематизації даних засобів народної фізичної культури є однобічним і не може повністю охарактеризувати кожного з них. Є. Приступа та О. Бік зробили спробу звернути увагу в одній класифікації на різні сторони гри чи забави і на цій основі створити багаторівневу їх класифікацію [1, 89].

Систематизуючи ігри, забави й розваги за приналежністю до різних сфер діяльності (релігійно-культові свята, побутові свята, дозвілля буднів, господарська діяльність), як і решту засобів української народної фізичної культури, слід враховувати такі моменти:

1. В етнографічних працях українських дослідників засоби народної фізичної культури не були предметом досліджень. У деяких випадках, коли описувався певний звичай, етнографи лише зазначали, що проводилися ігри, забави, розваги, танці тощо,

не конкретизуючи і не описуючи їх. Це дає змогу лише констатувати, що той чи інший засіб народної фізичної культури був невід'ємною частиною звичаю, але не дає змоги оцінити його роль в конкретному випадку. Відповідь на це питання можуть дати лише подальші дослідження.

2. Етнографічні розвідки, матеріали яких дійшли до наших днів, проводилися в ХІХ-ХХ століттях. У цей час спосіб життя українського народу значно відрізнявся від того, що вели наші предки. Значних змін зазнав релігійний календар і форми проведення релігійних свят, а також господарська діяльність народу, особливо ремісництво. Народний календар, пов'язаний з господарською діяльністю того часу, злився з релігійним календарем. Тому етнографи, досліджуючи життя народу протягом календарного року, описували його, відштовхуючись від релігійного календаря. І часто в описі релігійного свята траплялося дійство, яке не має нічого спільного з релігійним віруванням. Тому засоби української народної фізичної культури необхідно систематизувати, враховуючи їх спрямованість, внутрішній зміст в кожному окремому випадку.

3. Часто одна й та сама гра, забава, розвага, фізична вправа, танець тощо проводилася як під час свят, так і в будні. Такі засоби формування основ збереження та зміцнення здоров'я можна зарахувати до різних груп класифікації.

Аналіз праць етнографів та фольклористів дозволяє стверджувати, що українська народна фізична культура, крім ігор, забав та розваг, включає різноманітні фізичні вправи, різновиди боротьби, танці, способи загартовування, вимоги гігієни, які проводилися як під час свят, так і в будні.

Фахівці у сфері теорії та методики фізичного виховання термін “фізична вправа” розглядають двояко: по-перше, як рухову дію, спрямовану на фізичне удосконалення людини, і по-друге, як процес неодноразового повторення дії. Говорячи про фізичну вправу як про засіб народної фізичної культури, мають на увазі початкове розуміння даного терміна.

Таким чином, народна фізична вправа – це специфічна рухова дія, спрямована на вирішення завдань фізичного виховання.

Важливим фактором було свідоме застосування фізичних вправ у повсякденному житті, зумовлене потребами особистості, сім'ї, роду, суспільства.

На розвиток фізичного виховання впливали соціально-економічні умови, національні особливості й етнічний склад народу, а також географічне положення держави. Виходячи з цього, народ виробляв окремі фізичні вправи та способи їх використання, що становили своєрідну систему фізичного виховання. На ранніх етапах становлення вона відображала особливості життя українського народу і включала:

фізичні вправи та розваги, пов'язані з полюванням, ловлею звірів, риби. Це вправи й ігри, що імітують стрільбу з луку, метання каміння в ціль і на дальність, накидання аркана на дикого коня, метання списа у ведмедя, ловля дикого коня, поєдинок з биком;

– фізичні вправи та ігри, що відтворюють працю та підготовку до неї. Це рухливі ігри “Мак”, “Огірочки”, “Ой, ми нивку оремо”, “Посію я льон, просо”, “Гречка”, “Коваль”, “Печу хліб” та ін.;

– фізичні вправи, спрямовані на підготовку до військових дій: їзда верхи на конях, веслування на човнах, перехід через яр чи річку по стовбуру дерева, переховування на дні річки з допомогою очеретини, стрільба з луку в ціль, метання сокири, вправи з м'ячем, плавання, боротьба;

– фізичні вправи та ігри, пов'язані з обрядами й святами народного календаря: Русалії, Коляди, Веснянки, Купала. Вони включали танці, стрибки через вогонь у холодну воду, рухи тварин.

Розглядаючи народні фізичні вправи, насамперед до уваги слід брати життєво важливі локомоції, які використовуються в побутових умовах, трудовій діяльності тощо (ходьба, біг, стрибки, кидання, лазіння, плавання та ін.).

Ще одним засобом народної фізичної культури є боротьба. В етнографічних матеріалах часто поряд із словом “боротися” вживаються такі слова, як “боржатися”, “борюкатися”,

“борушкатися”, “борухатися”. Всі вони мають спільний корінь “бор” і, як зазначає “Етимологічний словник української мови”, споріднені з індоєвропейським ударяти, колоти, різати, терти і старослов'янським “брань”, що означає війна, битва [5,67]. Відмінність суфіксів може вказувати на особливості вимови в різних місцевостях України. Водночас слово “бороти”, на відміну від своїх однокореневих слів, пояснюється як долати, перемагати.

Враховуючи сказане, не викликає сумніву, що слово “боротьба” вказує на поєдинок, який пов'язаний із силовою протидією і спрямований на досягнення перемоги. Аналіз етнографічних матеріалів наводить на думку, що слова “борюкатися” та інші означають поняття, яке також пов'язане із силовою протидією, але ця протидія має дещо іншу спрямованість. Таким чином: “боротьба” – це специфічна рухова діяльність за встановленими правилами, яка пов'язана із силовою протидією і спрямована на досягнення перемоги; “борюкатися” – це боротьба жартома.

Боротьбу, крім того, можна розглядати і як вид бойового мистецтва, як військово-прикладну діяльність.

Отже, боротьбу як засіб фізичної культури українського народу можна поділити на дві підгрупи. Критерієм такого поділу виступає спрямованість боротьби.

Першу підгрупу становлять ті види народної боротьби, які проводяться з метою виявлення сильнішого і для досягнення цієї мети докладаються усі зусилля, дозволені правилами. Прикладом цієї підгрупи є боротьба навкулачки, навхрест, боротьба на ременях, грудьми, навколішки, лежачи. Усі ці змагання можуть проводитися і як поодинокі, і як групові. В народі ці різновиди боротьби переважно проходили на Водохреща і Великдень, як самостійний вид діяльності. Участь у таких змаганнях брали виключно парубки і чоловіки.

Крім того, до цієї самої підгрупи слід відносити боротьбу, яка була частиною певного обряду. Наприклад, на Різдво від хати до хати ходять вертепи з різних куточків села. Коли на дорозі зустрічаються два вертепи, то двоє парубків з кожного з них починають боротися між собою. Хто кого покладе на лопатки, той переміг. Вертеп переможця йде далі колядувати, а вертеп переможеного вертає назад, а то й віддає переможцеві частку або все наколядоване.

Цікаво, що дівчата також брали участь у боротьбі. Так, на Зелені свята був звичай “водити Куста”: дівчата прикрашають одну зі своїх подруг зеленими гілочками, квітами, стрічками – так, щоб ніхто не міг впізнати її; це – Кустянка, її водять по селу; коли зустрічаються дві ватаги, дівчата намагаються зірвати прикраси з чужої Кустянки, щоб впізнати, а також захищають свою; якщо Кустянку впізнали, ватага вже не вправі того дня водити Куста [5, 87].

До другої підгрупи належать борюкання (борухання). Це – боротьба, яка проходить жартома, переважно між парубками і дівчатами або між дітьми.

Борюкання між молоддю проводиться, в основному, як частина обрядів. Прикладом можуть правити борюкання на Купала під час обрядів навколо Марени, борюкання на полі після обжинків, після походу дівчат по калину та ін. Діти ж борюкаються між собою під час щоденних забав.

Одним з найдавніших засобів народної фізичної культури можна вважати танок (танець), хоча саме слово порівняно молоде. У давнину “танок” називався “пляс”. Про це читаємо у літописах, це ж зазначають щойно наведені тлумачні словники. На жаль, з плином часу слово “танок” витіснило в українській мові слово “пляс” з побутового вжитку, що, напевно, дещо збіднило мову.

Класифікувати народні танці з погляду народної фізичної культури, очевидно, доцільно за їхньою ритмічною структурою. Музикознавці поділяють українські народні танці на три групи: хороводи, танці парні та сольні. Цікавим є те, що, як зазначається в “Енциклопедії українознавства”, сольні танці мають характер змагання в різномірності кроків і жестів. Зміст парних танців – залицяння й пантомімічне визначення кохання, а отже, наявність ігрового моменту. Хороводи визначаються як найстаріша форма народних ігор. Враховуючи вищесказане про ігри, забави й розваги, хоровод можна розглядати і як забаву.

Такий стан речей наводить на думку, що хороводи – це найдавніші засоби народної фізичної культури, які беруть свій початок ще з тих часів, коли вірування, рух і музичні ритми були поєднані, а таке дійство мало синкретичний характер. З розвитком суспільства, з поділом сфер впливу діяльності хороводи за своїми музичними ознаками можна зарахувати до танців, а за руховими ознаками – до забав.

Отже, танок – це специфічна рухова діяльність з чітко вираженою ритмічною структурою та музичним супроводом за встановленим порядком дій, яка спрямована на задоволення природної потреби людини в руховій активності.

До народних танців, які виконувалися під час релігійних свят, слід віднести хороводи, танець “Кругляк”, який танцюють на Різдво і який символізує рух сонця; танці “Метелиця”, “Роман”, в яких змальовується природа і які в стародавні часи мали, напевно, магічний характер. Народні танці, які проводилися під час побутових свят включають в себе і весільні танці “Кочерга”, “Стільчик” та ін.

Господарська діяльність відображена в танцях “Косар”, “Шевчик” та інших. Очевидно, в них відобразилися давні ритуали, які передували початку праці. І, звичайно, без танців не відбувалося дозвілля буднів. Основним елементом більшості “вечорниць”, “вулиць” були саме танці.

Одним із засобів народного фізичного виховання було загартування повітрям, водою, землею, тривале перебування на спеці й холоді.

Загартування – це використання сил природи та штучно створених умов з метою підвищення резистентності організму.

Процедури загартування включали також сонячні й повітряні ванни. Оскільки в теплий період року господарська діяльність, дозвілля буднів і святкування відбувалися лише на дворі, то люди не могли не відчути благодатного впливу сонця й повітря в усій його повноті. До того ж гойдання на орелях на Благовіщення, Великдень, Зелені свята і до свята Петра і Павла проводилися з метою очиститися повітрям, їх також можна розглядати як своєрідні повітряні ванни.

Окрім використання сил природи, серед українського народу було поширене загартування у штучно створених умовах.

Своє місце серед засобів народної фізичної культури посідають і гігієнічні чинники, насамперед такі, як режим дня, режим праці та відпочинку, режим та норми харчування, особиста гігієна та ін. І хоча їх не можна розглядати як своєрідний вид рухової активності, але не враховувати їх вплив на формування особистості, зміцнення здоров'я було б неправильно.

Велика увага в сім'ї приділялася особистій гігієні кожного її члена. Жодний день людини не розпочинався без ранкового вмивання. Чарування на красу й здоров'я проходило під час вмивання обличчя на такі великі свята, як Різдво, Водохреща, Чистий четвер, Купала та ін. Господиня ж до кожного великого свята була зобов'язана випрати все до найменшої ганчірки.

Величезна кількість положень народної теорії і методики фізичного виховання відображена в різноманітних жанрах фольклору – казках, приказках і прислів'ях, піснях, думах, переказах, скоромовках тощо. Художня, образна форма вираження теоретичних положень народної фізичної культури збільшує силу їх впливу, полегшує розуміння педагогічних підходів, сприяє їх адекватному сприйманню та відповідній реалізації в практичній діяльності.

Велику роль у формуванні ідеалу людської тілесної досконалості відіграють казки. Персонажі казок, як носії різних людських і позитивних і негативних якостей, та й, зрештою, зміст і мораль казок формують в одному випадку негативне ставлення до неадекватних національному ідеалу характеристик фізичного розвитку людини, а в іншому – позитивне.

Не менш суттєву роль у збереженні та відтворенні народних знань і уявлень мають народні пісні і думи. В них відтворені яскраві образи національних героїв, способи та методи фізичного й духовного вдосконалення людини.

Отже, українська народна фізична культура знайшла своє місце в кожній сфері людської діяльності, а саме: під час релігійно-культурних свят, під час побутових свят, під час господарської діяльності та дозвілля, буденного життя. Кожний засіб української народної фізичної культури знаходить своє місце в усіх сферах людської діяльності. Гра, забава, розвага, фізична вправа, боротьба, танець, способи загартування та вимоги гігієни, фольклор є засобами народної фізичної культури. Кожен з них має свої особливості, які й відрізняють їх один від одного.

В подальшому планується дослідження історико-педагогічних процесів України.

Література

1. Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження / П. І. Арсенич, М. І. Базак, Е. Болтарович та ін. – К.: Наук. думка.
2. Етимологічний словник української мови: У 7 т., Т. 1.— К.: Наук. думка, 1982. – 240 с.
3. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Т. І. Зимовий цикл. – Вінніпег, 1955.
4. Ковальчук О В. Українське народознавство: Книга для вчителів. – К.: Освіта, 1992.
5. Суховерська Л. Рухливі забави й гри. – К., 1985.
6. Франко Т. Історія й теорія руханки. – Львів, 1923.

УДК 111:004

Атаманчук Ю.М.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

***Анотація.** У статті розкриваються механізми державного управління освітою в умовах інформаційного суспільства, з'ясовано передумови й чинники такого управління. Автором обґрунтовано проблеми, що виникають в управлінні освітою в процесі переходу до інформаційного суспільства.*

***Аннотация.** В статье раскрываются механизмы государственного управления образованием в условиях информационного общества, выяснены предпосылки и факторы такого управления. Автором обоснованы проблемы, которые возникают в управлении образованием в процессе перехода к информационному обществу.*

***Annotation.** In article reveals mechanisms of the government education in conditions of an information society, preconditions and factors of such management are found out. The author proves problems that arise in management of education during transition to an information society.*

Державне управління в умовах інформаційного суспільства та державне управління освітою в інформаційному суспільстві є ключовими поняттями при переході від індустріального суспільства до інформаційного. Зміст поняття “інформаційне суспільство” та його вплив на розвиток людства в наш час є досить суттєвими, тому і постають питання щодо забезпечення державного управління освітою в сучасних умовах, питання державної політики у цій сфері та особливостей здійснення державного управління освітою в умовах інформаційного суспільства.

Доцільність окремого дослідження державного управління освітою, умов формування та реалізації освітньої політики в інформаційному суспільстві є заповненням суттєвої прогалини у дослідженні проблем формування та реалізації державної політики в галузі освіти в сучасних умовах. Поняття “інформаційне суспільство” все ширше використовується в науці та містить у собі широкий спектр застосування.

Про актуальність обраної теми дослідження свідчать також наявні об'єктивно-суб'єктивні, внутрішні й зовнішні тенденції державного управління освітою в умовах інформаційного суспільства та необхідність забезпечення для громадян України доступності до освіти за допомогою новітніх ІК-технологій.